

Utrua

KIRJALLISTAITEELLINEN AIKAKAUSLEHTI
TIDSKRIFT FÖR NY KONST OCH LITTERATUR

1 9 2 2

MARRASKUU

✦ N:o 5 ✦

NOVEMBER

ESIKOISTEOS!

AARRE SAAREN PÄÄ

RUNOJA

LYVRILLINEN SARJA

*Lähetetty kaikkiin kirjakauppoihin.
Tilattavissa konttoristamme Pohj.
Rautatienk. 15, Puh. Töölö 42 876*

Oy. *Daimon* Ab.

WUtra

KIRJALLISTAITEELLINEN
AIKAKAUSLEHTI

TIDSKRIFT FÖR NY KONST
OCH LITTERATUR

N:o 5

Marraskuun 14. November

1922

TOTTA TAI LEIKKIÄ NÄYTELMÄTAITEESTA

Tuomio on käynyt yli maailman. Ei mikään vanha voi jäädä aivan entiselleen; kehityksen täytyy ottaa mahtava askel eteenpäin. Tämän oikeuden ihmiskunta on ostanut verisillä kärsimyksillään.

Nyt jos koskaan on uudistajien, luojien, rakentajien aika. Nyt tarvitaan nerokkaita aivoja, innostuksen miehiä, tulevaisuuden näkijöitä, uusien suunnitelmien selväpäisiä laatijoita sekä rohkeita toteuttajia.

On tasapainon tallettajia, rakkaassa vanhassa riippujia, kaiken uuden äkäiset vihamiehet. Nauretaan, pilkataan, häväistään, härnätään. Vielä on voimassa entiset patentit, vielä ne kelpaavat vanhat valtit, eivät järky paatiset patsaat! — Ei auta! Järkkvät, sortuvat, jotka joutavat sortumaan. Ainoastaan se seisoo, jolla on oikeus seistä.

Ollako, vai ei olla? — siinä Hamletin ahdistava kysymys. Siinä nykyisen näytelmätaiteen ankara pulma. — Ymmärrä olemassaolosi, ratkaise tehtäväsi arvoitus! — siinä ajan sfinksin uhkavaatimus. — Ellet uudestasynny, et näe tulevaisuuden valtakuntaa! —

Ei ole elämisen oikeutta siellä, missä ei ole uudestasynntymisen voimaa. Missä on elämää, siellä tapahtuu pakosta tuo uudestasynntyminen. Sentähden täytyy sen tapahtua pakosta näytelmätaiteessa, sillä sehän on taiteista välittömin, elävin.

Traditsioni väärinymmärrettynä on näytelmätaiteen turmio, oikeinymmärrettynä sen tärkeimpiä elämän ehtoja. Vanhoista muodoista kiinni riippuminen on väärää traditsionia, kaiken lahjattomuuden kelvoton keppihevonen. Yhäti uusien muotojen luominen ja löytäminen on ainoaa todellista traditsionia, koska vain siten säilyy ja jatkuu taiteen sisäinen elämä.

Sentähden on nykyiselle näytelmätaiteelle välttämätöntä — suorastaan pakko vapautua vanhoista loppuunkulutetuista muodoista, luopua ulkonaisista tekniikan tempuista, hyljätä tuo typerä periaate: tehdä niinkuin ennen on tehty. Sen täytyy vihata tottumusta, surmata tuo suurin vihollisensa sovinnaisuus. Mikään tosi taide ei voi olla sovinnaista. Taide on edelläkävijä, elämän luotettavin opas; se on jo hyljännyt muodot, missä muut vielä innolla riippuvat kiinni; se on aikoja sivuuttanut kohdan, minkä muu jälkijoukko saavuttaa.

Näytelmätaide ja elämä ovat yhtä. Pelkkä estetisoiminen ei vie mihinkään, yksipuolinen l'art pour l'art-periaate ajaa onnettomasti näytelmätaiteen karille. Elämä on sen ainoa ojennusnuora, sisäinen sielullinen välittömyys näyttelijän korkein oppimestari. Selkeä sisäinen näkemys, elävä sielullinen totuus on näyttämöesityksen taiteellisuudelle välttämätön ehto. Kuten elämä, myös näytelmätaide luo sisästä ulospäin; ensin henki sitten aine, ensin elämä sitten muoto.

Tässä on näytelmätaiteen vaarallinen kompastuskivi. Usein alotetaan väärästä päästä, tehdään työtä hullussa järjestyksessä. Käytetään vanhoja varastoja, sovellutetaan nuo koetellut kaavat, aivan liian hätäisesti valetaan ja pakoitetaan esitys määrättyihin jäykkiin muotoihin; toivotonta ponnistelua on sitten saada niihin mahtumaan itse elämä. Mutta elämä on lahjomaton, se ei alennu tunnustamaan mitään muotoja herraksensa, se ei anna silpoa eikä pakoittaa itseänsä. Se itse luo ja valitsee muotonsa, se hylkää kaavat, jotka eivät sen tarkoituksiin sovellu. Ja esitys voi päältäpäin olla kaunis, tyyliltään täydellinen, teknillisesti moitteeton — mutta se on kuolleenä syntynyt tekele, siinä ei asu elävän taiteen henki.

Näyttämötaide on alistunut liiaksi arvostelun orjuuteen. Käytetään liian paljon voimakeinoja, pyritään hinnalla millä hyvänsä vaikuttamaan arvosteluun ja yleisöön. Siitä syntyy meluisaa taidetta, väkivaltaista ulkonaista voimistelua — mutta todellinen vaikutus jää toteutumatta. Herkimät, arimmat, vaikuttavimmat sielulliset arvot eivät tule lainkaan tulkituiksi. Räikeä, kova-kourainen, häikäilemätön esitys voi täydellisesti karkoittaa ujon psyken eeterimäisen ilmestyksen, karkealla melullaan tukahduttaa sielun väräjävät kuiskaukset. Sielumaailmalle on ominaista intensiivisyys, vilpittömyys, äärimmäiset vastakohdat, värien rikkaus, hehku, monivivahteisuus ja salamannopea vaihtelu esiintyy siellä huipussaan.

Näyttämötaide avaa meille portit sielumaailmaan. Kun esirippu avataan, emme ole enää tässä karkeimman aineen todellisuudessa, vaan olemme samassa tulleet suurempaan todellisuuteen, olemme sieluina astuneet sielujen olotilaan. Näyttämötaiteen täytyy olla saatettu tämän maailman korkeampaan, rikkaampaan vireeseen, sen tulee olla väkevä vastalause sille sokealle uskolle, että ainoastaan se on todellisuutta, mikä on kourin kosketeltavaa.

Näyttämötaide esittää eri vivahtein yhä uudelleen samaa näytelmää. Se on pääasiallisesti muinaista mysteriotaidetta. Ylevimmässä muodossaan se kuvaa saman sankarin, ihmisen, taiste-

lua alemman maailman puristavassa syleilyssä. Se on sama toistuva tarina, jossa tuon sankarin nimi on milloin Oidipos, milloin Hamlet, milloin rakastaja Romeo, milloin synkkä Kullervo tai katkera Daniel Hjort. Sankari sortuu, astuu kuolemaan, mutta kuollessaan uskoo uuteen vapauteensa, jonka on ostanut kärsimyksen ja kuoleman hinnalla. Koko näytelmä, sen monet eri henkilöt, kuninkaat ja orjat, ylevät ja konnat, vienot prinsessat, papit ja noidat, viisaat ja tomppelit edustavat vain saman sankarisielun eri olemuspuolia, avarat linnansalit, vapaat vaihtelevat maisemat, kolkot vankityrmit kuvaavat aina kohdallaan sielun olotiloja, vaarat, seikkailut, suoritettut urotyöt ovat sielun voimien nimityksiä ja ilmaisuja. Tietysti ei aina koko tämä ohjelma ole mahtunut yhteen näytelmään vaan usein kuvataan siitä ainoastaan jotain katkelmaa, tai on aiheeksi otettu joku yksityiskohta, vakava tai hullunkurinen. Eikä näytelmä liioin ole vain yksilön sielun elämänhistoriaa, vaan yhtä hyvin koko kansan, koko ihmiskunnan.

Mysteriot turmeltuivat ja katosivat. Näytelmätaide on osaltaan perinyt niiden korkean tehtävän, opettaa ihmistä tuntemaan itsensä, näyttää että ihminen on ennenkaikkea sielullinen olento kuolemattomuuden sepele otsallaan.

Näytelmätaide on elämän uskollinen kuvastin, siinä kansa voi katsella menneisyyttään, oppia ymmärtämään omaa aikaansa ja saada selviä aavistuksia tulevaisuudesta. Sen avulla jokainen oppii välttämätöntä itsetuntemusta, näkemään ihmisessä asuvan heikkouden ja voiman. Se kaataa kaikki ulkonaiset arvoasteet, ylpeästä ylimyksestä tekee katalan veijarin ja luo sädekehän halvan kulkurin repaleisen olemuksen ympärille.

Elämä ei ole enää entisellään, maailma on muuttunut. Katsokaa, kuolleet eivät pysy pimeissä kuopissaan, jonne ne haikealla muodolla hautasimme ja josta ne luvattiin herättää vasta viimeisenä päivänä. Vainajat vaeltavat keskelämme, saamme nähdä niitä näkevin silmin, ottaa niistä kuvia, kosketella niiden viileitä käsiä ja kuulla niiden yllättäviä kuvauksia omasta

uudesta olotilastaan. Maailma ympärillämme on kansoitettu meille vielä näkymättömillä ja tuntemattomilla olennoilla, joiden luku on monin verroin suurempi kuin niinsanottujen elävien. Sadut muuttuvat todellisuudeksi, kansojen taikausko varman tiedon arvoiseksi. Esirippu näkyväisen ja näkymättömän maailman välillä avataan, löydetty on uusi maailma, tietäjien, näkijöiden ja runoilijoiden haltiat, henget, peikot, keijut maassa, ilmassa, vedessä ja tulessa, kuolemattomat sankarit, jumalattaret ja jumalat vaativat meiltä olemassaolonsa täyttä tunnustamista. Naurajat ja pilkkaajat surkeasti nolataan ja saavat esittää tyhmyytensä myöhäisen anteeksipyynnön.

Moderni näytelmä umpisokean materialismin taluttamana on kulkenut side silmillään, antanut leikata itseltään mielikuvituksen kohottavat siivet, sammuttanut inspiratsioonin taivaista lainatun tulen ja tyytynyt kiertämään arkipäiväisyyden laihaa, tallattua tannerta. Teatterit ovat monin kerroin käännelleet papinpönttöänsä, pohjimmaiseta näytelmät kaivaneet esille ja päälimmäiset painaneet jälleen pohjalle. Teattereista on tullut kullan kumartajia, ne kilpailevat keskenään kassakappaleista. Näytelmän arvon lopuksi pakostakin määrää kassan lihavuus. Arvokas, erinomainen näytelmä katoaa pian näkyvästä, mutta typerä ilveily tai täydellinen mitättömyys on mainio rahamyly. Jauhakoon niin kauan kuin jaksaa, vaikka taiteen murheellisilla kasvoilla asuu häpeänpuna.

Paksumahainen mammona räpyttelee pöhötyneitä silmäluomiaan ja painelee ja pyörittelee sähköviä sormuksiaan: Orjiani ovat valtio ja kirkko, kauppa, tiede ja taide, tuo ylpein, vaikeimmin lannistettu. Kullalla olen ostanut kirjavan karjani. Siellä on herrat ja narrit, pipit ja papit, tietäjät ja taiteilijat. Minulle kaikki ahertavat, minua sielussaan syvimmin kumartavat.

Vapauttakaamme taide rahan kirouksesta. Päästäkäämme hedelmöittävä mielikuvitus, tuo jumalien siivekäs sanansaattaja, arvovaltansa menettäneen materialismin pannasta. Olkoon näytelmätaide todellinen pyhättö, missä vapau-

tuneet henget ja ikinuoret jumalat kutsuvat ihmislapsia viettämään elämän korkeaa juhlaa. Herätkäämme tästä harmauden unesta, antakaamme vuosisadallemme, joka on juuri saavuttanut nuorukaisen ihanimman iän, suuria unelmia, puhtaita ihanteita, jaloja tehtäviä, uskon ihmiseen ja uskon kaikkeuden jumalalliseen alkuperään, lujan luottamuksen todellisen viisauden, velvoittavan voiman ja katoamattoman kauneuden pettämättömään johtotähteen.

Olkoon näyttämö tarkoitukselleen uskollinen kaikkien taiteiden pantheon, jossa luodaan vain todellisia taideteoksia, joille runoilija on antanut syntysanat, kuvaamataide sopusointuisen kehyksen ja näyttelijä mielikuvituksensa näkemys, sielunsa välittömyyden, äänensä ja olemuksensa aistittavuuden avulla — elämän.

JUSSI SNELLMAN

★

ATLANTIS

*Oli onnellisten saari mun sydämeni kerta.
Kuin haahka vitivalkea keskellä merta,
niin auringossa kylpi se kimmeltävin vuorin*

*Ja linnassa siellä monin jalokivin hohti
Maan prinsessa kaunein ja prinsessa nuorin,
mut sielua vailla ja peikotar siksi.*

*Merenäärillä kultaisin pähkinäkuorin
unet soutivat vehmaita rantoja kohti.
Ihanaisinten huulien kostuttimiksi
ilon maasta ne noutivat ruusujen mettä.*

*Jos kuinkakin valtiatarta ne palvoi,
jano prinsessan julmilla huulilla valvoi:
— „Ei sammu se ihmisen kyyneltä.”*

*Hän kyyneltä pyys. — Mereks ei sitä tiennyt. —
Sen sai. Tuhotulvana saaren se peitti,
kuin simpukan aaltojen kohtuun sen heitti.
Merenpohjainen peikkojen luola se lie nyt.*

UUNO KAILAS

MITEN PUU-UKOT SYNTYVÄT

Albin Kaasinen: „Minä itse“

Matkustinpa tässä viime talvena hiljaiselta Unnunkoskelta Viipuriin. Minulla oli viheriäinen reppu mukana, jossa oli puu-ukkoja. Ajoin juuri puikahtaa ulos asemahallista, kun ilmestyi outo mies rinnalleni kysymyksineen: „Mitäs teillä tuossa repussa on?“ „Kukas työ outta?“ kysyin minä. — „Olen raittiudenvalvoja.“ — „Vai niin — repussa minulla on puu-ukkoja“, tuumin minä. — „Mitä? Puukkoja!“ Minä taas että: „Ei kun — puu-ukkoja.“ Olipa nyt raittiudenvalvoja koomillisen näköinen hämmästyksessään, jos lienen ollut minäkin. Toinnutuaan jonkun ajan perästä pyysi epäluuloinen raittiudenvalvoja koetella reppuani. Minä miestä vähän kiusottelemaan. Sanoin, että onpa tässä „Tuikku murheeseen“ ja kiskasin sennimisen ukon repustani. Tulokas herätti suurta riemua katsojajoukossa ja raittiudenvalvoja hämmäntyi

yhä enemmän ja minä jatkoin: „Onpa tässä räätälikin, joka kyllä tietää miten tärkeä henkilö hän on yhteiskunnassa! Tässä taas on Marj — semmoinen pullea maalaistyttö ja sitten on tässä maalainen, joka katselee kaupunkia, kun tässä taas äijät tekevät hevoskauppoja. Katsokaas miten toinen kehuu hevosta, kun toinen tutkii sen ikää hampaista. — Kyllä minä voisin veistää vaikkapa raittiudenvalvojan — ihan Teidän näköisen, kunhan vain saan Teitä hetken katsella, näinikään. Tosin ei käy päinsä, että minä heti alkaisin veistää, selitin tärkeän näköisenä. Minun täytyy näet ensin tuumaila ja harkita, harkita ja tuumaila, joka seikka yksityiskohtia myöten. Vaikka tähän tapaan: millainen tulisi olla raittiudenvalvojan asento, miten saisin sen kasvoin kuvaavimman ilmeen, miten saisin raittiudenvalvojan näyttämään tosiaankin raittiudenvalvojalta muiden ihmisten silmissä, vaikka, leikilläni vain, olisin sanomatta veistokseni nimeä. Sitten vielä: miten saisin veistokseeni ehjät ja kauniit ääriiviat ja että se olisi mahdollisimman veistoksellinen, kauniine pintoineen. Kun kaikki nämät seikat ovat mielikuvitukseni kirkastuneet täysin selviksi, voisin alkaa työn. Toisin ajoin saa samaa aihetta hautoa mielessä kuukausi- jopa vuosikaupallakin, ennenkuin se on valmis veistettäväksi.

No niin. Tässä olisi vielä puu-ukko „Minä itse“, joka —” Nyt pujahti raittiudenvalvoja uteliaaseen ihmisjoukkoon, minä pistin ukot reppuuni, repun selkääni ja läksin kävelemään Torkkelille päin. *PUU-UKKOJEN TEKIJÄ*

NAINEN JA ELÄMÄ

M. Pajari: Elämä ja minä. Gummerus. 1921.

M. Pajarin kirja on ennen kaikkea tunnustuskirja. Se on syntynyt naissydämen syvimpiä aukomaan, kertomaan siitä, mikä siellä on kätkeytympää ja mikä sille on ominaisinta. Ei ole silloin ihmeteltävää, että nuo tunnustukset ovat kaavautuneet suorasanaisen runon muotoon: romaania olisi ollut vaikea pidättää niin subjektiivisella tasolla, runo olisi vaatinut uhraamaan paljon muodolle, aitous olisi kärsinyt. Ja kun heti ensimmäisistä suorasanaisista runoista voimme todeta, kuinka erinomaisen taitavasti nuori kirjailijatar hallitsee tätä kertomatapaa, niin voimme vain iloita, että niin on tapahtunut.

Rohkeutta se on vaatinut, sen voimme aavistaa, sillä jälkeen Tagoren on nuoren runoilijan uskallettua yrittää tuolla runoalalla. Semmin-kään kun suomalaiset kokeilut eivät ole olleet

erikoisen onnistuneita, ei Viki Kärkkäisen eikä Kaarlo Julkusen. Suorasanaisen runon mestarin muistankin eräässä runossaan lausuvan: „Se harjoitus on vaikein, jolla saavutetaan yksinkertaisin sävel, se tie on raskain ja ohdakkeisin, joka vie lähemmäksi itseämme.”

M. Pajari on päässyt lähelle, hyvin lähelle itseään; ja näissä suorasanaisissa runoissaan on M. Pajari itseään, vain itseään.

Onko meillä sitten syytä syventyä häntä kuulemaan? Osaammeko suhtautua häneen sillä hartaudella, jota hänen runoutensa tuntuu heti ensi kädessä vaativan? Sillä heti ensi sivulta havaitsemme, että hänen otteensa — niin nainen kuin hän onkin — on paljon miehekkäämpi, koruttomampi, vakavampi ja vaikuttavampi kuin esim. Julkusen.

On. M. Pajari on rehellinen runoilija, rehellinen ja vakava. Hän tuntee elämää, hän tuntee naissydämen. Hänellä on selvästi pyrkimys ottaa taiteellisen kuvauksensa esineeksi mahdollisimman laaja osa elämää. Tuntuu kuin hän suorasanaisen runon rajoitetuissa puitteissa tahtois toteuttaa Victor Hugon romantiikan ohjelmaa: tahtois tarkastella koko elämää eikä vain koristeltuja hetkiä siinä, sillä eihän elämän totuus ole kaunis, sillä on liian paljon ilmenemistyyppisiä, kun kaunis aina omaa vain yhden.

Kun luin ensimmäisen runon Elämä, tulin jo paljon ajatelleeksi. Tulin ajatelleeksi, että runoilija tuntee, kuten esteetikko Hirn vakuuttaa, olevansa olemassa vain hämmästyäkseen. Mille hämmästyä tuossa lyhykäisessä runossaan tekijä? Sille, että elämässä kaikki kerjäävät rakkautta eikä kenenkään päähän pälkähä sitä antaa.

Koko kirjan ensimmäinen osa Elämä ja minä on sitten omituista levottomuutta, sydämen herkkää ailahtelua, aavistelua ja odotusta.

Kirjailijatar pelkää, että elämä liukuu hänen ohitsensa ja unohtaa hänet, rukoilee elämää ottamaan hänet mukaansa, pelkää rakastuvansa mihinkään kuin omaansa, sillä „omastansa on riin tuskallista luopua.” Hän ei pelkää suurta surua, joka kävisi liian raskaaksi kantaa, mutta hän pelkää, että suuri onni odottaa häntä elämäntien varrella, ja sitä suurta onnea hän pelkää, — sillä hän ei ole sitä ansainnut.

Hän on omaperäinen, uhmaavan omaperäinen käsityksessään elämästä, hänellä on oma suhteensa elämään, — siksi on hänellä oikeus kirjoittaa elämästä ja itsestään.

Kirjan toisen osan Ystäväni ja minä hän antaa valituksella, ettei kukaan tule kysymään häneltä hänen ystävyttään. Siinäkö siis se ys-

tävyys, ystävyys, joka ei tarvitse toisen ystävyttä? Se on naisen osan katkeruutta, se!

Mutta kuitenkin kaikitenkin parhaimpansa osoittaa M. Pajari lauluissaan hänelle, miehelle, jota rakastaa. Niinhän teki Elisabeth Browning Sonnets from the Portuguese'issaan, eikö Byronen vaimo koettanut myös uhrautuvaisimmin miehensä kuormaa kantaa? Muistan erään nuoren arvostelijan lausuneen, että naisen arvon mittana voi pitää sitä miestä, jota hän rakastaa, onko ihme siis, jos palavimmat säkeet suuntautuvat hänelle, jos runoilijatar, niinkuin Burns sanoo, omistaa hänelle „kaiken kaipuun”?

Kaunis ja naisellinen on Lempi ja vapaus.

Ihania ovat hersyvässä lyyrillisyydessään runot Kun ensi kerran tulit, Minun sydämeeni on tullut joulu, Kun rakkauteni heräsi ja Lempemme puu. Harras ja kaunis on tunnelma ja ajatus runossa Yhtä siinä yhdessä. Jotain Baudelairemaista on Hullujen hetkien, Ehkä niin on paras ja Punaisen kukan tunnelmissa.

Syntiä pitäisin yhtenä parhaimmista M. Pajarin runoista. „Kaksi on syntiä, teonsynti ja laiminlyönnin synti. — Sillä synti se olisi, sellainen, josta kiirastulella kärsitään, jos en minä sinua rakastaisi. — Synti se olisi, jos en minä sinulle antautuisi kaikella ruumiillani. — Synti se olisi, jos en minä sinua siksi tunnustaisi, jota minun ruumiini, sieluni ja henkeni odotti.” Monenmoisissa käsitteissä toistuu tässä runossa tuo synniksi havaitseminen. Paljon naissielun tuskaa purkautuu siinä esille.

Yhtä rohkeat ovat Vaikka sinulla olisi... ja Älä suutele minua nyt. Ne juohduttavat mieleen nuorimman venäläisen runoilijapolven kaksi kuuluisaksi tullutta edustajaa Maria Moravskajan ja Anna Ahmatovan.

Juuri sellaisena on runoilijatar varsin väkevä välittömässä tunnelmassaan.

Entä sitten Naisen sydän.

Nainen on saattanut miestä laivalle. Laiva on mennyt. On murheista. „Minun sydänvereni on vuotava kuiviin ja sen elinvoima hiutuva pois, — ellei joutuin joku toinen sen vuotoa tuki”.

Kuinka armotonta, mutta kuinka totta!

Viimeinen teoksen osa Kuvia ja tunnelmia sisältää vaihtelevia ja kauniita, tunnelmapitoisia runoja.

M. Pajarin kirja on niitä, jotka kertovat elämästä, kertovat kärsimyksistä ja riemuista, kertovat ihmissydämeistä. Naissielun tunnustuskirjana lienee se ainutlaatuinen kirjallisuudessamme, suorasanaisen runojemme parhainpia sisältää tämä kaunis kirja.

A. T.

FILMI JA TEATTERIKURJUUS

Filmi loittonee reklaami- ja tekniikkaprameudella pedagogisesta valistustehtävästään (joka sillä *saattaisi* olla) ja kekkuloi Chaplinin lerpahousuissa tai taiteilee „taidefilmeissä” primadonnien hymykuopilla ja karpaloisilla kyyneleillä.

Teatteri — entinen runoteatteri — kilpailee perässä! Hertta-ässillä, Siirappitehtailla ja Morsiamilla. Ja välillä „taiteilee” sekoin poseeraten pseudoklassillisuuksilla tai vyöryttäen vanhassa tempossa koko-klassillisuutta.

Filmi karttaa tiedon ja taidon havainnollistamistehtävänsä. Teatteri karttaa *runotehtävänsä*: inhimillisen ylistämistä, ihmisjulistusta. Molemmat jalosti kilpailevat ihmisen peittämässä rihkamakasaan. Mutta: Kinopalatsit kuhisevat väkeä, puhenäyttämöiden katsomot autioituvat.

Tällä tiellä tulee puheteatteri häviämään loistavasti! Seuraavista syistä: Filmiaparaatti on huokeampi kuin näyttelijäjoukko. Se on helpompi lähettää Peräseinäjoelle kuin näyttelijäseurue. Filmikatsomo ei vaadi heittämään palttoita yltä, vielä vähemmän juhlapukua päälle, kuten teatteri. Filminäytös ärsyttää paremmin hermoja pelkällä varjojännityksellään kuin teatteri, joka ei vielä toistaiseksi, ei edes farssi-ilotyttönä eikä tomuttuneissa viitoissa, ole onnistunut heittämään olemattomiin inhimillistä sanaa, ääntä, äänen korostusta, rytmiä, kuuluvaa naurua ja itkua, ei inhimillisen äänen ja liikkeen yhteistaitelua, ei inhimillistä hengähdystä, ei inhimillistä hipiää. Tämä puhenäyttämöllä pakostakin säilynyt välttämättömästi inhimillinen voima häiritsee pahana omanatuntona yleisön ajanviihtesairautta, joka himoo vain muutaman hetken hukuttamista tylsässä hermoärsytyksessä. Ihminen on hukannut sielunsa koneistotärinässä ja pelkää nähdä sielua ruumiillistuneena ja kuulla totuuksia sanana. Siis: yleisö täyttää filmikatsomot.

Teatteri ponnistelee epätoivoisena: Se vaatii — kuten yleisökin — näyttelijättäritä joka näyttökseen loistopuvun muotiliikkeestä. (Helsingin näyttämöiden salonkipukuvillitys alkaa olla kohta sääliä!) Ja dekoratsioonit! Näissäkin hoiputaan väliin prameuteen, joka hukuttaisi ihmistä

näyttämöltä, tai „ylevään” monumentaalisuuteen, joka pienentäisi kylliksi ihmisparan.

Filmi voittaa dekoratsioneissa ja puvuissa. Se rakentaa kokonaiset palatsit, vieläpä satuihmeet. Se rullaa yhtä helposti esiin mahtavat maisemat kuin näyt yli paikan ja ajan. Teatteri tyhjenee. Ja on tyhjäkokonaan, jollei se astu tässä kilpailussa toiselle kuin edellä kuvatulle tielle.

Jos teatteri pyrkii kilpailemaan filmin kanssa Chaplin-kulttuurissa, on se sortuva tuhkaan saakka, vasta aikojen perästä jälleen syntyäkseen. Mutta voitto uhkaavasta vaarasta on saavutettavissa vain yhtä tietä myöten: intohimoisella ihmisjulistuksella, uuden ihmisen palvelemisella, kaiken sen pois karsimisella, mikä näyttämöllä pienentää ihmistä ja sanaa *ainoana* ensiarvoisena tekijänä, kaiken sen prameuden hylkäämisellä, mikä on enemmän kuin luonteva tausta. Pyhimykset ja sankarit, maailma-hädän kärsimysuhrit ja aavistetut lunastajat! Nämä eivät tarvitse labyrinttejä eivätkä museoita! Ne tarvitsevat verenvoimaa, sanan voimaa, intohimotulvaa, inhimillisen hipiän verevää elävyyttä, inhimillisen henkäyksen raikkautta ja uutta tekniikkaa hallitsemaan uutta runoutta — kaikkea sitä missä filmi on heikko.

Silloin on puhenäyttämö säilyvä niille, jotka hakevat ihmistä uskovin mielin.

L. H:la

*

SERENAADI

MALL MERILAHT

*Ah, armain, pian joudu jo,
on hetki kohta kotiin käydä.
Jo eteen ehtii ilta.*

*Kas kauempaa jo puiden takaa kuu
ja hämyn utuverho kiertää —
— mulla laulamatta vielä
minun kaunein lauluni.*

*Jo taivasihme yllä heläjoipi,
syttyy sielu lauluun syvään.
Tule, armain, hetkeen hyvään!
Älä viivyttele enää!
Laulamatta muutoin jääpikin
minun kaunein lauluni.*

*Tekijän vironkielisestä käsikirjoituksesta
suomentanut KAARLO LUUKKONEN*

SVENSKA ARBETARDIKTARE

Dan Andersson.

De s.k. arbetardiktarna, som med sitt eget liv utfyllt den gapande klyftan mellan mänskolivets två yttersta poler: kroppsarbete och dikt, utgöra en av de märkligaste företeelserna i den moderna demokratiens kulturhistoria. Vad deras insats kommer att betyda i litteraturens historia, det får framtiden utvisa: redan nu har deras diktning visat sig kunna tillföra en tvinande dekadanslitteratur nya friska källsprång. Tänker man t.ex. på Sverige, behöver man bara nämna namn som Martin Koch, Ivan Oljelund, Dan Andersson, Gustav Hedenvind-Eriksson, Harry Blomberg, Erik Lindorm, Ragnar Jändel för att förstå, vad deras skara betyder för svensk litteratur i detta nu.

I detta sammanhang är det kanske på sin plats att nämna några ord om en märklig kulturföreteelse, som varit av genomgripande betydelse vid de svenska arbetarnas självbildningsarbete: Brunnsviks folkhögskola „vid Vässmans sjö ner i Dalarne”. Denna högskola, som för sexton år sedan grundades av Karl-Erik Forsslund, har utfört ett sånings- och väckelsearbete, som i hög grad bidragit till de vackra framsteg arbetarnas bildningsarbete gjort i Sverige och för flera av arbetardiktarna har den varit det första trappsteget upp mot ljuset. Den bröt genast från början med de gamla konservativa folkhögskoletraditionerna och riktade sig medvetet till landets arbetarungdom. Att denna skola, som fått arbeta utan statsunderstöd, kunnat utföra en så rik och mångsidig gärning, som den faktiskt gjort, är värt att beakta även hos oss, i synnerhet som man här umgås med liknande planer.

En Brunnsvikare var även Dan Andersson.

Någon har sagt om Dan Andersson, att han „inte hörde till de fåglar, som äro skickliga att leta sig en häckplats och sedan sitta och kvittra på bokanten”. Sannare kan man inte gärna uttrycka det innersta i denna moderna arbetar-zigenares väsen. Från arbetsplats till arbetsplats bar han sitt sjuka hjärta, aldrig fick han

N. J. ...

Dan Andersson

ro. Han växte upp i ett fattigt byskolläraryhem i ödemarken, arbetade i skogen, högg milved, körde timmer, reste vid fjorton års ålder över till Amerika, levde ett år bland timmerhuggare, jägare och indianer i Kanada, kom hem igen och blev kolare till yrket. Skrev i ett kolartorp sin första bok *Kolarhistorier*. Etablerade sig som trädgårdsarbetare, småskollärare, nykterhetstälare. Genomgick vid 26 års ålder en kurs i Brunnsviks folkhögskola. Skrev *Kolvaktarens visor*, *Det kallas vidskepelse* och *Svarta Ballader*, det starkaste, mognaste verket, som han utgav vid 29 års ålder (1917).

Att en skald med ett sådant liv inte knypplade rimspetsar, det kan man gott förstå. Han hade alltid nöden i hälarna. Den bittra kampen om brödet för dagen lättade aldrig — och brottningen med Gud tog aldrig slut: han var ett ljus som brann i bägge ändarna. När han för två år sedan plötsligt dog på ett hotell i Stockholm, var det bara som det skulle vara, tyckte hans kamrater: det var ingen som betvivlade att det var självmord. Att han själv var „färdig”

mysterier, som man icke kan uthärda att se och som Guds barn veta att de icke få se.

Men frånsatt dessa psykologiska avgrunder ter sig saken så: i denna otrevliga värld, där kulorna vina genom luften och fabrikenas skorstenaar röka, finnes någonstädes en solig äng och där hänger den underbaraste fjäril i en liljas kalk. Bilden är som allting i livet en liknelse och om man vill tyda den, låter det ungefär såhär: Ananas i champagne är varken dyrt eller brottsligt, blott man planterar och sår, och det kan räcka till åt alla, men icke med mindre än att man besegrar den största draken — dumheten.

Igor Severjanins dikt är livande som syre,

fascinerande, gnistrande spirituellt, dränkt med starka kryddor. En så överlägsen charm kan komma endast från Ryssland, som har danserskor som Pavlova och sångare som Schaljapin. Severjanin är en realitetens man. Han förstår „spänna ögonblicket för sin vagn”. Ungdomen, som törstar efter livet, underkastar sig entusiastiskt den trollmakt Severjanins livsrealitet utövar. Han är en stor glädjebringare, en försvarare av livsberusningens i dag hårt beträngda positioner. Severjanin är idel självhärlighet — men han är stor nog för att falla ner och tillbe andra. Hans hjärta är fritt från avund och fritt från gift. Han har glädjens oskuld.

EDITH SÖDERGRAN

LANDKÄNNING

(Ur en utkommande diktsamling)

I.

*Påfåglares skrik och apors snattrande ljud,
palmers suckande vajan, tropiska eldflugors
dans. —*

*Med korslagda bronsben i blodig månens glans
satt en mystiskt leende gud.*

*Och strandvräkta män där stodo på knä
och kysste hans glittrande tå.*

*De reste sig stundom vilt för att slå
trianglar av torkat trä.*

*Ve! vrålade skaran med fraggande mun.
(Påfåglar och apor höjde skärande skrik).
Blott guden satt stum som ett balsamerat
negerlik.*

*Jag såg ner i hans leendes brunn.
Men jag såg ej i fromhet,
ty hade jag då sett tomhet, blott grym och gri-
nande tomhet?*

*Påfåglar i romantiskt prålände skrud!
Bedjare med trätrianglar i hand!
Och du — livsförklarande!! — negergud:
jag lämnar ert månskensland.*

II.

*Hörde du väl hur min dova sirén
— drönande, snyftande —
genom den långsamt lyftande
morgonmisten ven?*

*Nu splittras dimman, jag skönjer just
en sakta stigande fastlandskust.*

*Skrik skära, vrål skorra, brak av dynamit,
dån av lyftkranar, sjungande trådar — lu-
tande hus.*

*Obarmhärtig och bländande vit
slungar solen spiraler av ljus.*

*Men jag ser en fantastisk gripande syn:
Till hus, till broar och fabriker — allt
som mänskohjärnan frambefallt
går ner en smal
och lysande spiral.*

*Och långsamt lyfts all världen upp
mot skyn.*

HARRY BLOMBERG

VINCENT VAN GOGH

HYMN

Ingen avhandling ingen essé ingen kritik.

Jag älskar en mänska.

Om han levde skulle jag gå till honom, trycka hans hand, säga min kärlek.

Men han är död.

Därför säger jag mänskorna med vilka jag kan tala, åt vilka jag kan säga: jag älskar Van Gogh.

Kan man väl älska döda, är ej kärleken, födandets gedom, bunden vid levandet, är ej det förgängligas kraft slut när det hunnit till aska? Kan vi älska döda människor, ej blott deras levande verk, utan mänskan som vi aldrig sett, aldrig kommit i beröring med, som dött långt före oss, utan att ana vårt kommande?

Ja man kan, vi kan.

Om vi räknar vår kärlek, om vi överblickar våra älskades ansikten skall vi se att deras antal är sammansatt av levande och döda. I kyrkogårdsgravar i pyramidens djupaste kamrar i urtidensnätters gåtmörker tränger vårt jag på jakt efter duskap. Och finner, och känner kamratskapets fröjd i sin ensamhet.

Jag kallar dig du.

Hans levnad:

dramat, det fullkomliga dramat: snöbollens lavinstegring, varat-måstat-blivandet; ej ens slutskottet saknas — hjälten faller.

Föll han?

Icke skära tänder, bort all sentimental medkänsla: det är ej mången unnat att så rakt stiga mot sin höjd.

Hans verk.

Nästan idealkonst, nästan allrörlighet, nästan tvingande rörlighet i allt.

En krater.

Den intensiva eldgivningens prakt i hans målerier — tubernas skri under tumgreppet.

Det fasta gråa lugnet i breven till hans broder.

Tålmod misströstan vekhet brutalitet — en välbalanserad blix.

En marterpåle och en födslölem.

„Illusionerna må försvinna — men vad förblir?

DET SUBLIMA.”

Allt må försvinna — målet meningen medlen, det strupklämnande livet, färgernas kontrastvällust, köttet och anden, arbetet och drömmarna —

illusionerna må försvinna — ett förblir:

det sublima:

mänskohjärtats äkthet.

Napoleon?

Fräcka äventyrarhänders momentavtryck i en planets partikelhistoria.

Ur sin trasiga fattigdom pressar en annan fram solar, blottar livets kraftrötter, biter sig fast i övermorgonens nacke.

„Petites misères de la vie humaine”, och den stora glorian.

Men på vilken sida?

(Mänskoevighetsherren och världsbyggaren.)

*Stenar talar köttet skriker
lyktstolparna vrider sig av livshunger
mullen krälar,
med ett väldigt brak exploderar solen
och slungar sina ljuspartiklar
i det jäsande —
en ensam sköka på en bänk,
aftonhimmel solrosor: —
det är du,
det är Van Gogh.*

Vad är vi?

Lidelser som söker sin form, krafter som ej ryms i jordens inre, som måste ut för att se solen — vi är det jorden vill visa stjärnorna: mull som blommar i mänskokött.

Och sedan: allt faller tungt till jorden.

Även det är en helighet.

Helheten fordrar det, den eviga ringens avrundning.

Och finns det väl för en mänska något kärare än jorden?

Därför säger jag:

Det finns intet skönare än livet.

Men det skönaste är att leva och dö.

DIKTONIUS

PANTHÉON

EDMOND FLEG

*Fraser, kupol, kolonner, acanthusblad,
kransar, stora män... Tacksamt fädernesland.*

*Sorgepipors gråt:
bygden ledsagar Rousseau.
Voltaire på en bädd av porfyr:
hästar ett leende dra.
Folkhav i svallning: Marat
sminkat lik på en pompkatafalk.*

Vad är det du tänker, o, Tänkare i skymningen?

*„Jag tänker på pendeln,
din pendel, Foucault:
till höger, till vänster, till höger, till vänster,
från kupolen till marken, över gravarna hän
allt som hon sig vänder, den rolösa jord”.*

*Gapande grifter. Dödskallar väckta vid skrin.
Händer ur dunklet.
Ryggkators knastring, i skymningen.
„Benhuset med dig, Marat!
Rousseau, gå ruttna i dyn!
Skratta i gödseln, Voltaire!”*

Är det jorden som vändt sig, pendel?

*I din vetenskap, Berthelot,
sov, min son, sov.
Zola, rättskipare, sov i din rätt.
Sov i din poesi, Hugo.*

*Vad mumlar han, Tänkaren, i skymningen?
„Pendeln har än icke upphört att svänga.”*

*Fraser, kupol, kolonner, acanthusblad,
kransar, stora män: tacksamt fädernesland!*

Från franskan av EDITH SÖDERGRAN

★

EN PRÄST OM EN PRÄST

Jag har stiftat bekantskap med Sigbjörn Obstfelders präst. Någon intimitet blev det dock ej mellan oss, och i ämbetsfrågor konversera vi ej med våra hjärtan...

Jag stod verkligen ganska främmande. Han var inte född på fel klot, min sargade kollega, han var av misstag född på ett klot. I den svävande etern hörde han hemma, mellan stjärnorna, där intet fotfäste är, men där det kanske strålar, gnistrar och ljuder som aldrig i materiens järnfamn. Han hade förnummit detta brusande eteriska liv, jag tror honom på hans ord; men jag hade trott honom reflexionslöst om han sagt det i musik. Han har tagit miste på uttrycksmedlet. Nu är hans lyriska panteism en *karma* ännu långt från slutmålet, en prins som redan i moderlivet avsagt sig sin bördsrätt och låtit sig födas som tiggarrunge.

Men hela denna själsriktning är mig som ett slutet rum. Jag kan till och med känna fiendskap, såsom man ofta gör inför det ogripbart främmande. Min självkänsla reser på sig, stilla men med nyvaknat högmod, och låter höra en tydlig röst: jag är ändå icke så utblottad, jag har *mitt*. Jag hör samman med jorden, med dess grus och stoft, men också med dess mäktiga källor. Dess problem äro mina, och de förslå. Av rymden förstår jag ej mer än vad som slutas mellan jordens törstande hud och det regngivande molnhavet, mellan himmelens tordön och de skuldbelastade människorna. I detta trånga rum pressas mina tankar; de få ej tillfälle att förflyktigas som stämningsdunster.

„Det är gott att vara tröttad och utmattad av det onyttiga sökandet efter det högsta goda, för att kunna utsträcka armarna mot frälsaren”, citerar Obstfelders präst Pascal. Det är icke underligt att han finner sig ha annan själ och annan kropp än det stora trosvittnet. Pascals ord bära fram en religion för jordens folk, och för tankens. Jag känner igen den som en sällsam jordens ört, om jag ock tror mig förmå undvara den.

R. R. EKLUND

MEDALJONGEN

Man kan gott säga, att Hjalmar Procopé räddat Svenska Teatern i en kritisk situation. Redan mullrade åskan och små ofarliga — än så länge ofarliga! — blixtrar slogo ned här och där, och se! då lyste solen åter värmande och hoppfull över scenen: Medaljongen uppfördes. Den oförskyllda turen hade ännu inte helt svikit den villrådiga ledningen!

Medaljongen är ett klokt och fint uppbyggt drama, som ger fullviktig dramatisk behållning och därtill äger ett patriotiskt stämningssvärde, som helt naturligt är ägnat att göra många missnöjda hjärtan mildare stämda gentemot teatern. Läger man därtill, att de inhemska skådespelarna äntligen tack vare detta inhemska skådespel fingo ett tillfälle att visa vad de duga till, inser man, hur stor den tjänst var skalden denna gång gjorde teatern. De som endast se ledningens nationella försyndelser ha antagligen blivit lugnade — för en tid åtminstone. Och de som sikta på den konstnärliga undermåligheten ha inte hjärta att störa idyllen.

Den blide skalden måtte för övrigt ha haft en märkvärdigt upplivande inverkan på ledningens omdömesförmåga: en gång för underskull har rollbesättningen utfallit lyckligt. Det var en glädje att få se den rätta skådespelaren på rätta platsen.

Den tyngsta bördan bars av *Anni Sundman*. Hon hade en svår och krävande roll, där minsta felsteg, ja, en liten oaktsamhet, en stunds avspänning hade kunnat styra hela skutan på grund. Men hon höll rodret stadigt: man tvivlade inte ett ögonblick på att hon skulle klara seglatsen med glans. Det var stil på denna skapelse, den var säkert utarbetad och uppbyggd med konstruktiv fasthet. Inga lättköpta oväsentligheter! Inga yttre maktmedel, som rollen så lätt frestat till: allt byggt på inre äkthet. På denna väg lyckades fru Sundman få in en lidelsefull stegring, och över huvud en frigjordhet i spelet, som torde vara tämligen svåråtkomlig för hennes kynne. Desto värdefullare blev segern!

Waldemar Wohlström gav en rikt nyanserad ehuru kanske inte fullt slutförd studie av gamle Finnberg. *Gunnar Wallin* åter har att anteckna ett genombrott på allvar: hans greve Lanin steg som en oväntad meteor på scenhimmeln. Han presterade ett fylligt och saftigt spel, som sannerligen fått mogna i stillhet. Gud vet vilka pärlor där ligga gömda i Svenska Teaterns skräppvrår! Den allseende vet det helt visst: måtte

han bara sända oss den rätte rengöraren att rädda vad som räddas kan!

Och måtte han med detsamma ge oss en publik, som kan låta bli att applådera innan ridån går ner, när scenen befolkas av — ett ensamt lik!

Hgr. O.

★

VANDRING

Efter ALFRED LICHTENSTEIN

*Med mänskensskymning kommer den pärlgrå
aftontid.*

Till ro gå alla vägar. Den snäva värld blir vid.

*Opiumvindar vandra i fälten utan slut.
Jag breder mina ögon som silvervingar ut.*

*Som bure jag all världen till kropp i kväll
det är.*

*Lyktglimtar fladdra kring mig från stad som
ljus sig klär.*

*Nu tänder också rymden sin ljusstad undersam.
... Högt över allt mitt mänskoansikte vandrar
fram. —*

HARRY BLOMBERG

★

INSÄNDA BÖCKER

Från *Holger Schildts* förlag:

Sigrid Backman: Familjen Brinks öden.
Fmk. 35: —

Jarl Hemmer: Väntan. Fmk. 25: —

Arvid Mörne: Kristina Bjur. Fmk. 55: —

Nino Runeberg: Conrad-Emile. En brevsamling ur familjearkivet på Värnhem. Fmk. 9:50

Ester Ståhlberg: Söndag. Fmk. 35: —

Från *Valter Överlands* förlag, Kristiania:

Edvard Welle-Strand: Frihetskorset. Drama i fire akter.

Edvard Welle-Strand: Baalet.

HENRI MURGER

I.

Taiteella ja runoudella on useihin nuoriin sieluihin suorastaan tenhoava vaikutus. Nuo tavallisen, arkisen elämän ulkopuolella liikkuvat kuvat, muodot ja soinnut tuntuvat kirkastavan itse olemassaolonkin, ja ne, joille on suotu lahjat luoda sellaista, kohoavat nuorukaisen innostuneissa silmissä muita ihmisiä korkeammalle, kadehdittaviksi, ihmeellisiksi olennoiksi, joitten vertaisena oleminen on jotakin erittäin arvokasta ja toivottavaa. Niin syöksyykin moni herkkämielinen nuorukainen ajamaan takaa taiteen kimaraa. Hänelle muuttuu taide intohimoksi, uskonnoksi, olipa hänellä itsellään luovia lahjoja tai ei. Hän välittää viis siitä, onko sillä tarjottavana hänelle elämisen mahdollisuuksia. Hän saattaa jättää kaiken, lähteä yritykseensä samalla innolla kuin muhamettilainen pyhään taisteluun uneksien näkemättömistä paratiiseista, uskomattomasta autuudesta. Yhteiskunta ja valtio, järjestetty elämä, jokapäiväisen työn touhu ei merkitse suuriakaan, tai muuttuu halveksittavaksi ja naurettavaksikin säteilevän ihanuuden edessä. Menestys saattaa tulla tai olla tulematta. Yrittäjä saattaa pysyä pinnalla, hänen nimensä saattaa säilyä, mutta vielä useammin hän uppoaa synkkään tuntemattomuuteen, tai vahingoittuu koko elämänsä ajaksi. Jossakin merkityksessä traagillinen kohtalo on useimpien osa. Taiteen taistelukentillä makaa paljon enemmän kuolleita ja haavoittuneita kuin konsanaan aseellisissa, ruumiillisissa sodissa.

Tuollainen uskollinen taiteen ritari oli Henri Murger'kin, oli sitä elämässään ja tuotannossaan, joita oikeastaan onkin vaikea eroittaa toisistaan, sillä edellinen oli suuressa määrässä jälkimäisen pohja ja edellytys.

Hän syntyi v. 1822 Pariisissa, jossa hänen isänsä oli talonmiehenä tavallisessa vuokrakasarmissa Trois-Frères-kadun varrella, jossa hän myös harrasti hyvin luvallista räätälinammatia. Isä oli puhtaan käytännön ja jokapäiväisyyden mies, äiti taas hellämielinen, haaveellinen nainen, jota kauhistutti se ajatus, että hänen pikku Henrinsä kerran täytyisi tehdä raskasta, ruumiillista työtä. Äiti koetti kouluuttaa poikaansa sikäli kuin pienistä varoista riitti. Isä tahtoi hänestä taas käytännön miestä. Talossa asui siihen aikaan tunnettu akateemikko de Jony ja hänelle äiti uskoi huolensa kertoen poikansa pienistä kirjallisista harrastuksista, lukuhalusta, kaiken kauniin ja suuren ihailusta. Herra de

Jony ottikin hänet suojelukseensa ja isän hämmästykseksi tuo ei vielä 20-vuotias poika pääsi silloisen Venäjän lähettilään, kreivi Tolstoin palvelukseen saaden palkkaakin 40 frangia kuukaudessa. Mutta pian tämän jälkeen äiti kuoli, ja kun Henri ei suostunut opettelemaan mitään „oikeaa ammattia” ja vietti muutenkin aikansa tavalla, josta isä ei pitänyt, ajoi tämä hänet kii-vastuksissaan pois kotoa.

Murgerillä oli nyt varanaan vain pieni palkkansa, mutta kuin uhmalla päätti hän silti jatkaa mieliharrastustaan: „ruveta runoilijaksi”. Hän oli jo aikaisemmin tutustunut muihin samassa asemassa oleviin yrittelijöihin ja heidän elämäänsä. Taiteen palvelukseen innostuneet nuorukaiset liittyivät yhteen, vähillä varoillaan ja mahdollisuuksillaan toisiaan tukemaan ja niin syntyi bohemien aikakauskirjoissa aina muistettava vapaitten „vedenjuojien” yhdistys, jonka nimi jo kuvaa sen käytettävissä olevia välineitä, sen jäsenten elintapaa. He kävivät kaikki kurjuuden koulua, asuivat vinttikerroksissa, aterioivat milloin sattui ansioitten ollessa täydellisesti kohtalon käsissä. Samalla ainakin Murger teki työtä ehtimiseen. Mielikuvat saivat sammuttaa janon ja nälän, yöt jatkaa päiviä. Hänen terveytensä horjahteli tuon tuostakin, ja köyhien sairaala oli kuukausmääriä hänen ainoa kotinsa.

Murger avusti eräitä bohemien keskuudessa syntyneitä lehtiä, jotka usein olivat hyvin kaukana hänen varsinaisesta alastaan. Sellainen oli esim. kuuluisa *Castor*, aikakauslehti hattumuoteja varten, johon hän kirjoitti „kynärämitalla” ja jonka omistaja, kauniin vararikon tehtyään, jäi hänelle velkaa „monta hehtaaria käsikirjoitusta”.

On merkillistä, että hänen luonteensa aina säilytti iloisuutensa, eräänlaisen hyökkäävän reippauden. Ei ollut aikaa surra. Kaikki olivat vielä „Nuoruuden päivälehdien tilaajia”. Joskus sattuu, että satunnaisen suuri rahamäärä, kerran 350 frangia, ilahuttaa taiteilijan mieltä, ja silloin on riemastus niin suuri, ilo niin korkealla katossa, että summa kuluu ihan huomaamatta, ja „rikkaiden virrassa on taas pelkkää hiekkaa”.

Näin elivät Murger ja hänen toverinsa, joista useat, hänen luonteensa merkillistä valoisuutta omaamatta, sortuivat aikaisin, minnekään pääsemättä. Se olisi kai ollut Murgerinkin kohtalo, sillä hänen runonsa eivät tähän aikaan herättäneet mitään huomiota, joskin jokunen niistä pääsi julkisuuteen, mutta hän kohtasi aivan sat-

tumalta eräitä jo pitemmälle päässeitä. Näistä oli huomattavin runoilija Arsène Houssaye, joka kerran kehoitti häntä kirjoittamaan proosaakin. Murgeristä oli runomuodosta luopuminen kyllä ihanteitten pettämistä, mutta hän lohdutti omaatuntoaan suur'runoilijoitten esimerkillä ja julkaisi pienen tarinan ihailemansa Alfred de Musset'in tyyliin. Se ilmestyiikin Houssayen aikauskirjassa „l'Artiste” ja sai tekijänsä nimen tunnetuksi kirjallisissa piireissä. Niinpä päätti Murgerkin jatkaa proosan kirjoittamista. Mistä hän kirjoittaisi? Romantikoiden kaukaisista, värikkäistä, mielikuvituksellisista aiheistako, jostain elämän ja olevaisen tuolla puolen? Ei. Elämä itse oli liian lähellä Murgeria, se painoi liian raskaasti hänen hartioitaan, että hän muutta mutkitta olisi voinut siitä irtautua. Sen vuoksi

ryhtyi hän kuvailemaan omaa ja ystäviensä oloa, piirtämään siitä totuudenmukaisia, perin vilkkaita kuvia, jotka hänen milloin vallaton, milloin surumielinen huumorinsa, hänen säännöistä piittaamaton, pittoreski ja oikullinen tyyliinsä väritti merkillisen eläväksi. Hän tunsikin, vaikka nälkä yhä istuikin kirjoituspöydän ääressä uliakkokamarissa ainaisena vieraana, että pahin oli ohi ja että parempaa oli tulossa. Näin syntyi vähitellen se teos, joka teki Murgerin nimen kuuluisaksi: „Scènes de la vie de Bohème”. Sen ensimmäiset luvut ilmestyivät „Corsaire”-lehden alakertoina v. 1847 ja koko teos kirjana 1849.

Murgerin aavistus oli ollut oikea. Pahin oli ohi. Puute ja nälkä poistuivat melkein kokonaan, ainakin hetkeksi, ja menestys hymyili kutsuen uusiin ja merkillisiin tehtäviin. E. P—la

KAHDEN KAPPALEEN ESITYS KANSAN-NÄYTTÄMÖLLÄ

Kambanin „Onnettomat”. Onnettomain, keksijän ja tämän puolison, kamppailun ratkaisivat Kansan Näyttämöllä Aku Korhonen ja Hilja Jorma. Ilmaisukeinoista ensimmäiset: ilmeily ja ääni ovat Korhosen omia! Näillä hän toteuttaa henkilönsä sisäisen elämän lähelletulevasti ja -päästävästi. Niihin hän ainakin nyt hukutti mitä oli olemassa artikulaatioheikkoutta ja plastiikka-yksitoikkoisuutta. Korhosen keksijä kykeni alentumaan avioliiton rihkamattappeluun menettämättä kärsivän ihmisen kieltämätöntä arvoa. Hän oli myös maskuliinisen älyn taistelija. Mutta Hilja Jorma ei ollut *femininisten* kamppailuvoimien edustaja, kuten olisi täytynyt olla, jotta taistelu on uskottava. Koska Jorman Normassa ei päässyt näkyviin se naiseroottinen, alitajunnainen vaistovoima, jonka kehästä juuri aviomies ei pääse irti, oli taistelu vain kahden *älyn* kamppailua eri vaiheineen, ilman että kävi uskottavaksi miehen surmatekoon saakka jatkuva kiintymys tähän naiseen. Muuten: Jorman luoma oli *muotovalmis*.

Herczegin „Eilispäivän ritari”. Jälleen annos avioliitto-totuuksia salonkivalaistuksessa. Aikooko Kansan Näyttämö saattaa avioliittoprobleemit jälleen muotiin? Me kun olimme tottuneet viitisen vuotta kuvittelemaan, että maailmassa tapahtuu merkillisempiä asioita kuin avioeroja! Tosin: Tämäkin aviollinen keitos on taitavasti sekä keitetty että suolattu. Mutta sittenkin: nälkäisinkään katsojista ei näytä enää voivan kuvitella tätä lajia luusoppaa hernerokaksi. Kukapa kestäisi yli kolmekymmentä vuotta samaa ruokalajia! Mutta olkoon pääasiana esitys:

Kaunis nainen, Ilona, ja tämän ympärillä kol-

me miestä: aviomiesparka-professori, miellyttävästi sekapäinen eilispäivän ritari ja kolmanneksi töpöviiksinen lentoparooni-viettelijä.

Parooni von Trill—Joel Rinne! Katsoen kappaleen yleissävyyn: koomillisten ja traagillisten aineiden vaihteluun, oli Rinne uskollisin kirjailijalle. Rinteen parooni oli yht'aikaa narri ja itsetietoinen „leijona”, jolla on hallussaan gentleman-muoto. Rinne piti jäntevästi koossa nämä eri puolet. Siinä ansio.

Eilispäivän ritari Tibor—Yrjö Tuominen, Tampereelta. Merkitäkseen dramaattisessa taistelussa jotain on Tiborin oltava verenvoimiltaan (ei älyltään), koko elämäsykähtelyltään ja haaveeltaan Ilonan kanssa tasavertainen. Tuomisen kyky nousta murtavaan miehiseen voimaan ja heittäytyä rytmin laaksopohjaan: ahdistavaan, tuijottavaan lemmentuskaan, oli mitättömän pieni. Tuloksena haparoiva heilahtelu ja tuijotus.

Aku Korhonen oli jälleen areenalla — professori Paulus. Hänellä oli jälleen taito olla hukkumatta naurettavuudessa arvottomuuteen. Tässä osassa ei myöskään liikehtimisen yksitoikkoisuus päässyt näkyviin, sillä onhan professori elämänviisaan tasaisuuden huippu. Mutta *niin* epäaktiivisesti hymähteleväinen, kuin osoitti Korhosen repliikkien *sorvaus*, ei tämäkään olento voi olla, koska kerran on *dramatiikan* tuote. Kun repliikki alkaa ylen-säännöllisesti hymähdyksestä ja jatkuu periodisesti hymistys-mumistuksin, ei voi enää puhua sen *synnyttämisestä*. Dramaattisen *lausuntatehon* tavoittelu on oleva Korhosen lähin ponnistus, jollei hän halua hukuttaa lausunnollisesti sitä draamallista vaistoa, jota

todistaa niin elävästi hänen mimiikkinsä. Olisi seljentävää nähdä Korhosen elävän myös „rohkeissa” näytelmähenkilöissä. Ulkopuolella salonkia, joka alkaa ahdistaa, kuten kaikki taide-elämämme tomuttuneet karsinat.

Ilona—Eine Laine! Arvoituksellisesti synnillinen, viekoittavasti puhdas, näytelmän polttopiste, äly ja sydän. Tätä oli Eine Laineen Ilona. Sanottakoonkin: Ilona oli plastiikaltaan vailla täysin joustavaa elävyyttä. Hänen mimiikkinsä latteutuu vielä joskus kuolleeksi kauneudeksi (kuten II:ssa näytöksessä kolmen miehen synnyttämässä dialogi-ristitulessa hänen mykkä näyttelynsä kykeni tuottamaan vain harvoja ilmauksia siitä, mitä hänen sisäisesti *täytyi* elää „leijonan” narrimaisuuden paljastuessa ja Tiborin loistaessa). Sanottakoonkin syystä, että hänen lausuntansa ei ollut aina yhtä loogillisesti pätevää ja taistelevasti tarttuvaa kuin se oli alkuluonnoltaan tuoretta. (Näyttelijättären äänenmuodostus ei nim. näytä vielä riittävän kyllin „tiheään” voima-asteikkoon kyetäkseen tarpeeksi suurella intensiteettikyvyllä tarrautumaan, kietoutumaan sävyistä *runsaaseen* replikoimiseen. S.o. hänen kielen symbolinen havainnollistuttamistaitonsa ei ole koulutettu.) Mutta: Tämä symbolinen „aksentti” lepää jo hänen koko äänesssä, tämän koko terveessä henkäyksessä ja musikaalisessakin elementissä. Eine Laineen ääni tuntuu luonnostaan taipuisalta sekä haihtumaan äänettömyyden rajamaille että heräämään jälleen raikkaana kuin luonnonäännet. Ääni ja tähän liittyvä temperamenttisykähely todistavat, että näyttelijättäressä on olemassa tavallista rikkaampi näyttelijäaines, jolle suurempi hallintavoima on etsittävä kouluttavasta työstä.

Tähänastisen näytäntökauden kokonaisvaikutelma Kansan Näyttämön näyttelijätaitoon nähden on se, että teatterin näyttelijäkunnassa on ytimenä hyvinkin kehityskelpoinen nuori ja nuorehko ryhmä, jolla mikä teatteri tahansa saattaa päästä pätevästi taiteellisiin tuloksiin. Mutta jos teatteri ei ryhdy näitä voimia koettelemaan tämän ajan intohimomäärää vastaavissa nuorissa eurooppalaisissa ja kotimaisissa näytelmätuotteissa (mikäli jälkimmäisiä syntyy!) pilataan tämä kolvollinen joukko. Sillä ilman erikoisponnistuksiin vaativia tehtäviä rappeutu tekniikka maneeriin, käsityöhön tai — eräissä tapauksissa — tyhjään taituruuteen.

Miten on hoitava Kansan Näyttämö monia lupaavia näyttelijävoimiaan? Horjumallako puoliksi bulevardiyteisöön päin, puoliksi taas liian-kauvan ratkottuja taideprobleemeja ratkomalla?

L. H—la

KÄSITÖITÄ KIRJAKAUPASSA

K. Kivikallio: *Kolme kultaista elämänlankaa*.
Otava. 1922.

Eräässä pikkukaupungissa, kaupungin kirjakaupassa oli — naisten käsitöiden osasto. En tiedä, miksi se siinä oli, mitä niillä oli yhteyttä, kirjakaupalla ja naisten käsitöillä. Aina sitä ihmettelin.

Nyt olen huomannut, että kaikki kirjakaupat ovat niitä kaupattavakseen ottaneet, naisten käsitöitä. Ja lisäksi kotimaisia.

Kun luin kustantajan ilmoituksen yllämainitusta „rakkausromaanista”, jäin ymmälle. Siinä oli kirjan suositeluna: „Tekijätär on Minna Canthin tyttären tytär. Erittäin siro koko.” Kenestä tuo sirokokoisuus? Siitäkö tekijättärestä, joka on niin suurta sukua? Ei toki. Ostin kirjan, ja ymmärsin kohta, että kirjasta oli kysymys. Sirokokoinen se todella oli. Jos tekijättärestä jotain olisi tahdottu sanoa sen sukutunnusmerkityyden ilmaisun jälkeen, niin olisi ehkä sopinut: „Erittäin rohkea rouva”.

Sillä rohkea, kenties hieman ajattelematon, on totisesti arvoisa tekijätär. Lähteä ilman muuta kyntämään Minna Canthin vasikalla, sukusuhteillaan, on perin uskallettua, jos se on juurtavasti ajateltua. Eikö tekijätär huomannut, että hän voi häväistä sukunsa, että Minna Canth voi haudan hiljaisuudessa käännähtää toiselle kyljelleen, kun saa tiedon tästä lapsenlapsensa julkeasta kirjan kaupittelemisesta? Eihän perinnöllisyyden laki, jumala paratkoon, ole aina poikkeukseton. Päinvastoin, on tapahtunut, että kohtalo katkerasti nauraa sille. Mitä varten sitten tämä kantakirjaote jo ennakkoilmoituksessa?

En tiedä.

Liikeasioita, kaiketi.

Olihan sitä muutakin.

Sanottiin, että kirja saa „kaiketi paljon naislukijoita”. Mitä ihmettä? Naisiako varten täällä Suomessa huonot kirjat kirjoitetaan? Eivätkö naiset todellakaan voi lukea samoja kirjoja kuin miehetkin, kunhan kirjat olisivat hyviä? Ei, tässä tapauksessa pitäisin mokomaa huomautusta aivan loukkaavana.

Sillä huono on Kerttu Kivikallion „romaanin”. Ihan avuton. Tällaisen kirjan voisi moni rouvasihminen kirjoittaa, moni kansakoulunopettajatar paljon paremman. Moni nainen sitäpaitsi tuntee elämää paljon paremmin kuin Kerttu Kivikallio. Siltä nimittäin tuntuu, että tämän „rakkausromaanin” kirjoittaja ei paljonkaan tiedä, ei ihmisistä, elämästä eikä rakkaudesta. Ja kaikista vähimmän niistä vaatimuksista, joita kirjalle asetetaan.

Jo Kerttu Kivikallion kielenkäyttö on tottumaton, teennäistä, pingoitettua ja haparoivaa kaiken matkaa. Predikaatti retkahtelee aina lauseen häntäpäähän, tulla tuuppii siellä kuin höyrylaivan perässä kulkeva, köysin kiinnitetty venhe-pahanen. Ei yhtä ainutta uutta sanaa eikä sanayhdistelmää tuo kirja, se on autio niistä kuin erämaa. Luonnonkuvaukset ovat parikolme-lauseisia. Mitä on sanottu, se on sanottu kömpelösti. Hersyyhän tosin kirjan melkein viime sivuille yksi pitempi luonnonkuvaus, mutta sekin on haettava, se on kuin törkeänpuoleista toisintaa Ahon Kosteikosta, kukkulasta ja saaresta ja Vanhasta valkamasta. Niinkuin ei liene satumaa pelkästään sekään, että kirjan miehinen sankari on saanut suomalaisessa kirjallisuudessa niin tuntemattoman rakastaja-nimen kuin Olavi ja naissankaritar myös niin harvinaisen nimen — eihän se ole tätä ennen kuin yhden Maila Talvion romaanin nimenä — kuin Aili.

Ja nämä Olavi ja Aili on pantu rakastamaan. Oikein kauniisti, kuin nuket liikkumaan. Sitten ilmestyy siihen Eerik, jonka kanssa Aili menee naimisiin ja saa lapsenkin. Ja Olavi tulee siinä kirjan lopussa tuota avio-onnea ihailemaan Ailin ja Eerikin luokse, Savon sydänmaille. Olavi heltyy ja sanoo: Tehän olette jaloja sieluja molemmat. Ja ... „Samassa tuleekin jo Eerik, ja Aili lähtee keittiöön kiirehtimään aamiaista.” Seuraahan siinä vielä idyllimäinen kohta, kun Aili pannessaan pikku tyttärestään nukkumaan ajattelee, että miksi ei Olaville ole annettu pikkuista tyttöä. „Hän olisi ansainnut enemmän onnea.”

Kirja on lopussa. Vain kullatuiksi, kiillekulalla kullatuiksi jäävät elämänlangat.

Huonosti kirjoitettu kirja, liian hyvistä ihmisistä.

Loppu on tosin selväpiirteisempi kuin alku. Alussa keinuu Aili ja laulaa: „Heilu, keinuni, korkealle, nythän on juhannusilta!” Lukija johdattautuu siihen käsitykseen, että ollaan juhan-

nuksessa. Mutta eikös mitä! Vielä samana iltana syödään nuoria perunoita, mennään mustikoita poimimaan... kuutamoillassa, syödään hedelmiä ja juodaan kahvia. Tietysti! Kahvia juodaan kirjan sivuilla niin tavattoman paljon. Parhaat ovatkin nämä kahvipöytäkuvaukset ja keittiöhommain kertoilu. Näihin viitaten voisimme kenties riemuin huudahtaa, että vihdoin on kirjallisuutemme saanut keittiökertojan Jumalan armosta! Mutta malttakaamme!

Eivät nekään sivut mitään uusia kahvi- ja keittiömaailmoita eteemme tuo. Kaikin puolin on Kerttu Kivikallion kirja hyvä näyte tekijänsä täydellisestä kirjallisesta lahjattomuudesta. Mutta vain yksi esimerkki markkinoittemme nykyisestä kuranttitavaratulvasta.

No, voitaneen sanoa: eikö kotimaisellakin ajanvietekirjalla ole olemassaolon oikeutuksensa?

Niin, onhan Courts-Mahler esimerkiksi, jonka romaaneita Saksassa kaikki vakavat arvostelijat haukkuvat mitä ankarimmin. Meillä häntä siunataan! Mutta, tiedätkö, Kerttu Kivikallio voi katsella sellaiseenkin „piikakertojaan” kuin Courts-Mahleriin kuin taivaan tähteen.

Muistan kerran eräässä arvostelussa lukeeneeni — oli kysymys hyvän kirjailijan julkaisemasta artikkelikokoelmasta — että rotuhevosta ei sovi valjastaa vesikärryjen eteen. Kerttu Kivikallion kirjallisesta konista sanoisin päinvastoin: Työhevosta ei sovi valjastaa kilpa-ajokärryjen eteen. Ei, vaikka kantakirjatkin esitettäisiin.

Ostakaa naisten käsitöitä, suosikaa kotimaista teollisuutta ...

A.T.

TOIMITUS — REDAKTION

Lauri Haarla, Hagar Olsson,

vastaava — ansvarig toim.siht. — red.sekret.

P. Rautatienk. 15 N. Järnvägsg.

Toimitusaika 12—2 Redaktionstid

Puhel. 42 876 Telef.

Tämän paperin on valmistanut

Haarlan Paperitehdas Oy.
Tampere

Puhelin 19 20 · Sähköos.: *Paperihaarla*

**Hedelmiä · Makeisia · Siirtomaatavaroita
Säilykkeitä · Mehuja**

y. m., y. m.

MYY PÄIVÄN HALVIMPIIN HINTOIHIN

EROTTAJA 4 **ANTON TUOMINEN** PUHEL. 115 72

AB. **A. Silfverberg Droghandel OY.**

ALEXANDERSG. 11
HÖRNET AV GLOG.

TELEF. 5 08

Landets äldsta välförsedda

DROGAFFÄR

Etabl. 1886

Kirjallistaiteellinen Aikakauslehti

Tidskrift för ny konst och litteratur

Ultra

saadaan tilata kirjakaupoista, maan kaikista
postitoimistoista, lukuisilta asiamiehiltämme
ympäri maata sekä konttor. P. Rautatienk. 15
Puhel. Tö 42 876

kan prenumereras genom postverket, bok-
handeln, hos våra agenter eller å expeditio-
nen Norra Järnvägsgatan 15
Telef. Tö 42 876

Ilmottakaa Ultrassa!
Annonsera i Ultra!

Uusin ensiluokan kirjapaino

KESKUSKIRJAPAINO OY.

HELSINKI · NIKOLAINKATU 19 · PUHELIN 34 97

Suorittaa kaikenlaista kirjapainotyötä

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ

Daimon

FÖRLAGSAKTIEBOLAGET

Me olemme alkaneet julkisen toimintamme ja pyydämme täten kunnioittaen kiinnittää kirjallisuutta harrastavan yleisön huomiota toimintaamme, jonka päämääränä on yksinomaan taiteellisesti pätevän runouden julkaiseminen sekä alkuperäisinä suomen- ja ruotsinkielisinä teoksina että käännöksinä uudesta eurooppalaisesta kirjallisuudesta. Toimiston osoite on: *Helsinki, Pohjois-Rautatienkatu 15, Puhelin: Töölö 42 876*

Vi ha numera vidtagit med vår verksamhet och ha härmed äran att fästa den litterärt intresserade allmänhetens uppmärksamhet vid det nya företaget, som avser att utgiva endast konstnärligt giltiga alster i form av svensk- och finskspråkiga originalverk samt översättningar av modern europeisk litteratur. Förlagets adr. är: *Helsingfors, N. Järnvägsg. 15, Telef. Töölö 42 876*

HINTA 6:— PRIS